

Dr. Nádasi Béla

Az ILEA hallgatója voltam

2004. augusztus 15-től – nyolc héten keresztül – a Nemzetközi Rendészeti Akadémia (ILEA) 47. kurzusának hallgatója voltam. Mielőtt a nyolc hét tapasztalatait megosztanám a Börtönügyi Szemle olvasóival, egy rövid történi felvezetést tartok szükségesnek.

Az Akadémia az Amerikai Egyesült Államok kormánya, valamint a Magyar Kőztársaság kormánya között létrejött megállapodás alapján 1995. április 24-én kezdte meg működését a Budapest, XII. kerület, Böszörményi út 21. szám alatti objektum területén.*

Az ILEA tantervét és képzési dokumentumait egy nemzetközi tantervi bizottság hagyta jóvá, amelynek tagjai az amerikai kormányzati szervek, az amerikai egyetemek, főiskolák, a képzésben résztvevő országok, számos nyugat-európai állam, valamint az ENSZ Bűnmegelőzési Irodájának képviselői voltak.

Az Akadémia feladata a közép-kelet-európai országok rendészeti szerveinek szervezett bűnözéssel foglalkozó szolgálatainál dolgozó, középvezetői beosztást betöltő szakemberek továbbképzése, valamint segítségnyújtás a térség új demokráciáinak a szervezett bűnözés elleni harc terén jelentkező feladatok magasabb színvonalú megoldásához.

Az oktatás keretein belül lehetőség nyílik Közép-Kelet-Európa és a Szovjetunió utódállamai rendőreinek a személyes kapcsolatok és ismeretségek kialakítására, amelyek segíthetik a jövőbeli hatékonyabb együttműködést a bűnüldözés területén. (A 47. kurzuson három náció találkozott, úgymint a magyar, a szlovák és a szlovén.) A tanfolyam egyik lényeges eleme a csapatépítés. Ennélfogva a kurzusok bentlakásos jellegűek, a hétvégekre szervezett kirándulások pedig a szabadidő együttes eltöltését célozzák.

Írásomban próbáltam a tanfolyam minél több területét érinteni, bár egy kicsit önző módon, a saját szempontjaim szerint válogatva tettem ezt. Az előadásokon rengeteg érdekes információ hangzott el, azonban ezek nagy része sajnos nem publikus, így ezeket a részeket kénytelen kelletlen mellőzni kényszerültem. A témakörök (blokkok) kifejtésénél nem a teljesség igényére törekedtem, csak egy-egy jellegzetes momentumot próbáltam felvillantani, és – remélhetően – kedvet csinálni ahhoz, hogy minél többen érdeklődjenek az ILEA további kurzusai iránt. Ha valakit csak egyes témakörök érdekelnek, ne habozzon a számára érdektelenekeket átlapozni. A már ILEA-t végzett kollégákat üdvözölöm, a leendő hallgatóknak pedig sok sikert kívánok a sikeres felvételi jelentkezéshez.

Első blokk: Emberi méltóság

A tanfolyam ezen anyagának összeállítását és előadását a New York City University John Jay Büntetőjogi Főiskolájának oktatói végezték. Az előadók szerint értékek-

* A budapesti Nemzetközi Rendészeti Akadémia tízéves működése tiszteletére az ILEA és a Belügyminisztérium vezetése kétnapos ünnepséget szervezett. Ez alkalomból 2005. május 12-én hazánkba érkezett Robert S. Mueller, az FBI igazgatója. [A szerk.]

kel először legkorábbi kapcsolatainkban – családuinkban és legközelebbi barátaink által – találkozunk. Ezekben a kapcsolatokban tanuljuk az empátiát, a törődést, a becsület, tisztelet, erkölcs és igazságosság szavak mögött rejlő tartalmat.

Szakmai pályafutásunk alatt többször kerülhettünk olyan döntési helyzetekbe, amelyek összefüggésben álltak az igazsággal, méltányossággal, vagy az emberi méltósággal. Fontos kritérium a rendvédelmi tevékenység során, hogy a minden emberi lény veleszületett jogát jelentő emberi méltóságot minden körülmények között betartsuk. A blokk feladata nem új értékek kialakítása, hanem a meglévők felelevenítése, és központba helyezése életünkben és napi munkánk során. Visszaemlékeztünk velünk megtörtént esetekre, és elemeztük viselkedéseinket, döntéseiket annak fényében, hogy összhangban vagy ellentétben vannak-e az egyetemes emberi értékekkel. Néha a társak nyomása negatív vagy káros viselkedéshez vezethet. Nehéz megváltoztatni az általános magatartást, ha azt egy csoport vagy szervezet szokásai, erkölcsi tovább erősítik.

A tananyag nem a hagyományos módon került leadásra. Rendhagyó tanítási és megértési módszerek segítségével tapasztalati úton történő tanulást biztosított. Az oktatók és mi, résztvevők olyan lehetőségként kezeltük az együtt töltött időt, mintha egy közös és fontos témában együtt kellett volna dolgoznunk.

Meglepo volt, hogy különböző nációk mennyire egyformán értelmezik az emberi méltósághoz kapcsolódó jogokat és kötelezettségeket. A szakmai eredményesség szempontjából azonban az emberi méltóság sok esetben másodrendű szemponttá válik. A gyakorlati feladatok során nem csak a rendvédelmi szerv-állampolgár relációjában vizsgáltuk az egyetemes jogokat, hanem a rendvédelmi szervben belül az előjáró-alarendelt viszonyában is. Általában tetten érhető volt az megállapítás, hogy akinek emberi jogait a szervezeten belül többször megsértették, hajlamosabb az állampolgárokkal szembeni intézkedés során átlépni a még megengedhető határvonalat. A fájdalmas múltbeli események felelevenítése, amelyekben a rendészeti szerv tagjának emberi méltóságát megsértették, elősegítette annak megértését, hogy a hatalommal rendelkező személyek képesek negatív hatást gyakorolni mások életére.

A blokk mondanivalója az én olvasatomban a következő két megállapítást erősítette meg. Egyrészt a kegyetlenkedés és a korrupció bármennyire elterjedt, vagy bármilyen erős is a társak ebben való egyetértése, végső soron az egyes rendvédelmi tagok személyes döntésének eredménye. Ezért a rendvédelmi szervek egyes tagjainak személyes etikai normáját javítva komoly lépéseket tehetünk a hatáskörrel való visszaélés felszámolására. Másrészt széleskörű és általános egyetértés van a tekintetben, hogy az emberi méltóság tisztelete a helyes rendészeti gyakorlat egyik alapelve. A helyes viselkedésre vonatkozó látszólagos egyetértés ellenére a kihágások mindennaposak, és komolyan megkérdőjelezzik az egyes rendvédelmi szervek formális elkötelezettségének gyakorlati hatását. Ebből következően a tanfolyamon részt vett kollégák személyes elkötelezettsége, példamutatása befolyásolhatja az emberi méltóság tiszteletben tartását saját életünkben, rendészeti szervünk gyakorlatában és talán politikájában is.

Második blokk: Jogrendszerek és az összehasonlító nyomozati terminológia

Ezt a blokkot magyar előadó, az Alkotmánybíróság jelenleg is aktív bírója tartotta. Az előadás célja a következőkben összegezhető. Fontos más jogrendszerek működésének megértése. Ha ez sikerül, akkor saját jogrendszerünket is jobban megérthetjük. Ha pedig az előző két feltétel teljesül, akkor az egymás jogrendszerei közötti kooperáció is lehetővé válhat. A blokkban külön hangsúlyt kapott az angol és az amerikai jogrendszer ismertetése.

Az angolszász szokásjog (common law) kialakulása az angol történelmi fejlődés sajátosságainak a következménye volt. A jogászképzés nem az egyetemeken zajlott, hanem a gyakorlatban, az Innenek nevezett ügyvédi testületekben. Az angol jogászság a képzési rendszerből adódóan elérte, hogy a bírák a legképzettebb és legtekintélyesebb ügyvédek közül kerültek ki. Jellemzően a legfontosabb jogforrási forma a precedens. Az angol jog alapvetően bírói alkotás, illetve esetjog. Ebből következően szabályai kevésbé elvontak és kevésbé általánosak. Az eljárási szabályok fontosabbak, mint az anyagi normák. A bírói ítéletek nem rendelkező részre és indoklásra tagolódnak, hanem az egyedi ügyre vonatkozó döntésből és annak gyakran értekező jellegű magyarázatából. Tovább sajátosság, hogy a törvénykezésben való laikus részvétel esküdtszék formájában történik.

Az Amerikai Egyesült Államok joga alapvetően az angolszász jogra épül, ezenkívül még néhány speciális vonással jellemezhető. Az Egyesült Államok szövetségi állam mi voltából következően minden tagállamnak saját jogrendszere van. A jogrendszerben központi helyet foglal el az alkotmány, és ennek következtében jelentős a legfelsőbb bíróság alkotmánybíráskodási szerepe. A felsőbb bíróságokat saját precedenseik sem kötik.

Harmadik blokk: Az USA szövetségi rendészeti felépítése

Az USA szövetségi rendvédelmi felépítése, meglehetősen bonyolult, ráadásul a 2001. szeptember 11-i események óta folyamatos átszervezés alatt áll. Az itt közölt vázlat időállóságáért garanciát nem vállalhatok, az a tavaly szeptemberi helyzetet tükrözi.

A Szövetségi Igazságügyi Minisztériumhoz tartozik a Szövetségi Nyomozóiroda, közismertebb nevén az FBI (Federal Bureau of Investigation). Az FBI-nak mintegy 52 helyi irodája van és összesen körülbelül 11000 alkalmazottja. További, a szövetségi igazságügyhöz tartozó szervezetek az Alkohol-, Dohány-, Lőfegyver- és Robbanószerügyi Hivatal (ATF), a Szövetségi Rendőrbírói Szolgálat, és végül, de nem utolsón a Kábítószerügyi Hivatal (DEA) körülbelül 4000 fős létszámmal.

A Szövetségi Pénzügyminisztérium fennhatósága alatt tevékenykedik az Adóhivatal. A Külügyminisztérium felügyeli a Diplomatabiztonsági Szolgálatot (Diplomatic Security Service). A Szövetségi Belbiztonsági Minisztérium a rendészeti szervek csúcsmisztériuma, ide tartozik a Bevándorlási és Vámügyi Hivatal, a Szövetségi Rendvédelmi Kiképző Központ, a Parti Őrség, az Állampolgársági és Bevándorlási Szolgálat, a Titkosszolgálat, a Határőrség, a Közlekedésbiztonsági Igazgatóság, amely magába foglalja a légi marshalli szolgálatot is.

A rendőrségen belül három szintet – szövetségi, állami és helyi – különböztetnek meg. Az ország területén 17000-nél több különálló rendőri alapegység működik. Mindegyik egység külön vezetővel, sokszor más és más szabályokkal vagy szabályzattal rendelkezik. Eltérőek a fizetések és az egyéb juttatások, valamint a bevételi források.

Negyedik blokk: Bűnmegelőzés és közösségi rendőri munka az Egyesült Államokban

Az előadó jelenleg is aktív gyakorlati szakember, az Egyesült Államok keleti partvidékén lévő Virginia állam Charleston városának rendőr-főkapitánya volt. A város 110 000 lakosára 550 rendőr jut, amelyeknek jelentős része felsőfokú végzettségű. 1982-ben a charlestoni rendőrkapitányság átfogó bűnüldözési kampányba kezdett, amelynek a „Hódítsuk vissza utcáinkat” címet adták. A program célja az volt, hogy a rendőrség a város több kereskedelmi- és lakónegyedét ellenőrzés alá vonja, majd megszabadítsa a bűnözéstől és a bűnözők befolyásától. A kampány során a város közigazgatási határain belül egyetlen körzetet sem hagynak magára, illetve nem engednek át a bűnözőknek. A terv szerint a már ellenőrzés alatt álló területek további megerősítésre kerültek, a bűnözők felügyelete és irányítása alatt álló körzeteket a rendőrség fokozatosan ellenőrzése alá vonta, megtisztította a bűnözőktől, majd intenzíven ellenőrizte és megakadályozta a bűnözés visszatérését. Természetesen a terv valóra váltása elképzelhetetlen lett volna a lakosság együttműködése és támogatása nélkül. Amerikában a rendvédelmi szervek az állampolgárok közreműködését a nyomozások végrehajtásában fontos és felbecsülhetetlen eszköznek tartják, számos eset megoldását nem kis részben az állampolgárok közreműködésének köszönhetik. Sok esetben az állampolgárok hírszerző értékű információt nyújtanak, amelyek nemcsak a bűntettek megoldásához, hanem a lopott tulajdonok visszaszerzéséhez, körözött személy megtalálásához és néhány, még a tervezési fázisban levő bűntett leleplezéséhez vezettek.

Charlestonban az első pillanattól fogva nagy hangsúlyt fektettek a lakosság törvénykövető és biztonságra vágyó többségének a megnyerésére. A hagyományos rendőri módszer mellett egy új taktikát is kidolgoztak. A hagyományos módszer a bejelentésekre reagál, általános nyomozómunkát végez, valamint speciális nyomozásokat folytat. Az új taktika szerint a rendőrség a város egész területén jelen van, és a bejelentésekre való reagálás helyett inkább proaktív (a megelőzést preferáló módon) szellemben végzi a munkáját. Ez a gyakorlatban erős rendőri jelenlétet, a becsületes állampolgárokkal való közvetlen kapcsolatot, illetve a már letartóztatott vagy elítélt személyek szorosabb felügyeletét, felbukkanásuk okának kontrollálását jelenti. Az előbbieken vázolt program jelentős mértékű csökkenést eredményezett a bűnelkövetés terén, valamint növelte a lakosság és a városba látogató polgárok biztonságérzetét.

A modell később az Egyesült Államok egész területén tanpéldává vált. A „közösségi rendvédelem” egyszerre takar olyan filozófiát és szervezeti stratégiát, amely lehetővé teszi a rendőrség és a lakóközösség közötti együttműködést annak érdekében, hogy megoldódjanak a bűnözéssel, a bűnözéstől való félelemmel, a lakókörnyezet romlásával kapcsolatos problémák. A filozófia azon a hitvalláson nyugszik, amely értelmében

a közösség törvényisztelő polgárai megérdemlik – támogatásukért és együttműködésükért cserébe – a részvételt a rendőrségi eljárás folyamataiban.

A közvélemény és a rendőri szervek egyaránt beidegződéstől mentesen, újfajta megközelítéssel találnak megoldást a lakókörnyezettel kapcsolatos aggodalmakra oly módon, hogy túllépnek azon a gyakorlaton, amely az egyedi bűneseteket helyezi a közép-pontba. A rendőrségek tagjai napi közvetlen kapcsolatot alakítanak ki a körzetükben lakó vagy dolgozó polgárokkal. Ez az új, közös bizalomra alapozott viszony azt is közvetíti, hogy a rendőrségnek katalizátorként kell működnie, serkentve a polgárokat: ismerjék fel saját felelősségüket a közösség életminőségének alakulásáért.

Ötödik blokk: Testnevelés

Előjáróban fontos megjegyezni, hogy a kezdeti blokkot követően a testnevelés a későbbiekben is hetente háromszor visszatérő „foglalatosságunk” maradt a tanfolyam során. A testnevelési órák a XXI. századi elvárásoknak megfelelően felméréssel kezdődtek. A program összeállítói fontosnak tartják az „ilyen volt, ilyen lett” eredmény kiutatását. A felmérésnek hét komponensét határozták meg. Ezek a következők:

- másfél mérföldes (2400 méter) futás időre,
- padra fellépés majd visszalépés időre, megnyugvási pulzusméréssel,
- egy perc alatt elvégzett lehető legtöbb felülés,
- időkorlátozás nélkül, folyamatosan végrehajtott fekvőtámaszok száma,
- hajlékonysági teszt,
- testsúly mérése,
- testzsír-százalék mérése.

A tematika a Quantico-ban megálmodott szisztémára épül, bár a szakterület hazai jeles képviselői a közép-kelet-európai viszonyokhoz adaptálták a rendszert. Elsődleges szempont a kardiovaszkuláris állóképesség fokozása. Magyarul ez annyit jelent, hogy bevezetődik futás, főtévénységként futás, majd levezetésként futás. Nem gondoltam volna, hogy a futás ilyen változatos is tud lenni. Futottunk ugyanis sportpályán, tornateremben, erdőben, közúton, parkban. A futást a továbbiakban kombinálták köredzéssel. A köredzés vagy piramisedzés lényege: néhány kör futás után sípszóra meghatározott számú fekvőtámasz, majd felülés, utána futás tovább. A fekvőtámaszok és felülések száma egy darabig emelkedik, majd csökken. A rendszer bizonyára hatékony, de közép-kelet-európai szemmel fantáziadúsnak éppen nem aposztrofálható. Az oktatók becsületére vált, hogy a gyakorlatokat elejétől a végéig velünk együtt csinálták, és zenével oldották a monotonitást.

Hatodik blokk: Vezetési ismeretek, stratégiák

Ezt a blokkot, amely a „Hogyan vezessünk és irányítsunk eredményesen a XXI. században” alcímet viselte, az FBI akadémia vezetéstudományi tanszéke adta elő. Az amerikai módszer szerint – a gyakorlatban megtörtént eseteket tanulmányozva, általánosítható, pozitív jelenségeket egyszerűen megfogalmazva – adtak iránymutatást a hallgatók számára.

A humanisztikus pszichológia atyjának tekintett Abraham Maslow mondta egyszer, hogy „Akinak csak kalapácsa van, az minden problémában szöget lát”. Más szóval az ember hajlamos elkényelmesedni, a problémák megoldására és a döntéshozatalra mindig ugyanazt a jól megszokott módszert alkalmazni. Nem látja meg az újításban és a növekedésben rejlő lehetőségeket. Ez a gondolkodásmód hamar pangást okoz az emberi közösségekben, munkahelyi szervezetekben, márpedig egy szervezet akkor marad fenn sokáig, ha a vezetője elszánt a változtatásokra.

Ha nem akard, hogy a szervezet – amelynek vezetője vagy – megszűnjön, változtasd meg! Azok a szervezetek, melyek szándékosan ellenállnak a változásnak, vagy lassan változnak, még nagyobb nehézségekkel kényyszerülnek szembenézni, és ezek többsége nem éli túl az „instabilitás korát”. A vezetőknek a változás megkönnyítésére világos célokkal kell rendelkezniük. Fel kell ismerniük, hogy egy rész megváltoztatása az egész rendszerre kihat.

A stratégiai vezetés olyan döntések és intézkedések sorozata, melyek eredményeképpen a szervezet céljainak megvalósítására alkalmas terv létrejön, illetve megvalósul. Arisztotelész, görög filozófus azt mondta a tervezésről: „A jó kezdet fél siker”. Ebből következően a jó terv plusz megvalósítás egyenlő a stratégiai vezetéssel. Vannak azonban olyan esetek, amikor nincsen szükség stratégia-vezetésre: ha a szervezet már összeomlott, ha a szervezet nélkülözi a készségeket, a forrásokat vagy a döntéshozók elkötelezettségét, vagy ha a szervezet az „árral haladás” filozófiáját kívánja alkalmazni.

Természetesen, ahol stratégia-vezetés van, ott lennie kell stratégiai tervezésnek. A stratégiai tervezés olyan következetesen megvalósított folyamat, amely során a szervezet elfogad bizonyos prioritásokat, melyek feladatának teljesítéséhez elengedhetetlenek, és összhangban vannak a szervezet működési környezetével, illetve amely elnyeri a főbb résztvevők elkötelezettségét. Miért végzünk stratégiai tervezést? Hogy ma jobb döntéseket hozhassunk, mint tegnap, hogy felkészülhessünk arra is, ami meg nem jósolható, hogy ezáltal olyan szervezetet hozzunk létre, amely kész a változásokra. A stratégiai tervezés célja tehát: javítani a mai döntések színvonalát a jövő változásainak fényében.

Az etap következő részében a vezetésről, illetve a jó vezetőről kaptunk információt. De mit is takar tulajdonképpen a vezetés fogalma? A vezetés művészet, amellyel másokat arra ösztönzünk, hogy akarjanak a közös célokért küzdeni. Tetszett a következő meghatározás is: a vezetés befolyásolási folyamat. Emberekkel folytatott munkát jelent, amelynek eredményeként a munkatársak elérik saját céljaikat és a szervezet céljait. A vezetés tevékenység, nem pedig pozíció. A vezetés lelki állapot és életforma, nem pedig olyan valami, amit ki-be lehet kapcsolni. Mindannyian láttunk már vezetőket jönni, majd menni. Vannak köztük sikeresek, mások megbuknak. Miért van ez így? Számos kutatás jutott arra a következtetésre, amely szerint azok a felső vezetők, akik hatékony vezetési filozófiát kommunikálnak és gyakorolnak a szervezeten belül, rendkívül sikeressé válnak. Egy vezető filozófiája a megvalósítandó stratégiai terv négy elemén nyugszik: a jövőképen, a küldetésen, a célkitűzésen, valamint a fő értékeken.

Közkeletű félreértés: aki parancsol, az jó vezető. Nagy hiba azt hinni, hogy a vezető sok parancsot osztogat. A parancs a vezetésre való jogosultságból fakad. A legtöbb

szervezet a hadsereghez hasonlóan épül fel, ahol meghatározott szolgálati rend van érvényben. De gondoljunk csak bele: a parancs egy feladat teljesítésére irányul, nem személyekre. A csoport a továbbiakban meghatározta az eredményes vezető fő jellemvonásait. Ezek a következők voltak: becsületes, szimpatikus, előrelátó, ösztönző, szavahihető, tisztességes, kiáll az embereiért, hűséges az elveihez, kiszámítható.

Megnyugodva tapasztaltam a kérdéskört érintő széles konszenzust csoporttársaim körében. Ne feledjük, a vezetőnek világos útmutatást kell adnia munkatársainak. Mondhatnánk azt is, a vezető embereket vezet, ezért lényegesek a következő kritériumok: teremtsen olyan légkört, ami nagy teljesítményekre ösztönöz, vezessen példamutatással, kommunikáljon hatékonyan, adjon egyértelmű utasításokat, folyamatosan fejlessze beosztottait.

A régi vezetési modell két fő eleme a „parancs és ellenőrzés” volt. Oktatóink szerint a parancs és az ellenőrzés önmagában nem elégséges ahhoz, hogy napjaink rendszeti szervezetei előtt álló összetett kérdés- és problémahalmazt kezelje, eredményesen vegye fel a harcot napjaink bűnügyi és szociális kérdéseinek gyorsan változó környezetével.

Az új paradigma: „A vezetés mindenki ügye”. A témakör zárasaként a kérdéskör szakemberei közre adták a kezdő vezetők tizenöt pontját, ezt teszem most én is:

1. Attól a naptól, amelytől a beosztottak nem hozzánk jönnek problémáikkal, már nem vagyunk a vezetőjük. Vagy nem bíznak már abban, hogy segíteni tudunk nekik, illetve azt gondolják, a vezetőt a probléma nem érdekli.
2. Ha elkerüljük a munkatársakkal kapcsolatos nehéz döntéseket, akkor azokkal is elkerüljük a konfrontációt, akikkel pedig konfrontálódni kellene.
3. Ne jöjjünk zavarba a szakértőktől és a szakma „bajnokaitól”. A „szakértőknek” gyakran több adata van, mint ítélőképessége.
4. A világ minden gondolata és jövőképe értéktelen, ha nem tudjuk gyorsan és hatékonyan megvalósítani.
5. Ha munkatársaink közül valaki mindenben igazat ad nekünk, akkor valamelyikünkre nincs szükség.
6. Könnyebb bocsánatot nyerni, mint engedélyt szerezni. Ha elég helyen kérünk engedélyt, óhatatlanul belefutunk valakibe, aki azt hiszi, az a dolga, hogy azt megtagadja.
7. Nézzünk mindig a felszín alá. Ne tántorodjunk el ettől csak amiatt, mert esetleg nem tetszene, amit ott látunk.
8. A tervek – megvalósítás híján – csupán üres szavak maradnak. A vezetéstani elméletek nem számítanak sokat. A törekvések az őket megvalósító emberek miatt jutnak sikerre vagy futnak zátonyra. Csak a legjobb munkatársak megválasztásával érhetünk el komoly eredményt.
9. Sose engedjük az egyéniségünket olyan közel a pozíciónkhoz, hogy ha a pozíciónk megszűnik, az egyéniségünk is megszűnik vele.
10. Ne feleljünk meg semmilyen sztereotípiának. Ne majmoljuk a legújabb vezetéstudományi divatot. Az adott helyzet mondja meg, melyik megközelítéssel valószínűleg meg legjobban a csoport feladata.

11. A folyamatos optimizmus megsokszorozza erőnket.
12. Keressük a tehetséget, a jó ítélőképességet, de legfőképpen az előre látást és a helyzetek átlátásának képességét. Keressünk ezen kívül lojalitást, becsületességet, dinamizmust, kiegyensúlyozottságot, és a feladatok megoldására irányuló eltökéltséget.
13. A nagy vezetők mindig kiválóan értenek az egyszerűsítéshez. Érveik azonnal célba találnak és elosztják a kételyt. Olyan megoldást tudnak javasolni, amit mindenki megért. Az eredményes vezetőknek érteniük kell a KISS szabályt (Keep it Simple, Stupid – Ne komplikáld, te „szerencsétlen”).
14. Ne intézkedjünk, ha csak annyi információnk van, ami 40%-nál kevesebb esélyt ad a helyes döntésre.
15. Végül szakítsunk időt egy kis mulatságra is a munkahelyünkön. Ne szaladjunk mindig eszeveszett tempóban. Éljük a megérdemelt pihenés lehetőségével: töltsünk időt a családdal.

Hetedik blokk: Gazdasági bűncselekmények, pénzügyi nyomozások

Ez a terület a 2001. szeptember 11.-ei események óta a figyelem középpontjába került, mivel a terrorizmushoz pénz kell, és ha a forrásokat elzárják, a terroristák lehetőségei szűkülnek. Másrésről a bűnözők célja minél nagyobb haszonra szert tenni. A bűnös úton megszerzett pénzt azonban legálissá kell tenni. Az Egyesült Államok hatóságai átfogó harcot kezdtek az illegális tevékenységből szerzett jövedelem felszámolására. Mottójuk a „Kövessd a pénzt” című hangzatos szlogen. (Ezen témakör részletesebb ismertetésétől terjedelmi okokból eltekintek.)

Nyolcadik blokk: Erőszakos bűncselekmények – az utcai túlélés alapelvei, taktikái

A bűnüldözés mindig is potenciálisan veszélyes hivatás volt. Az odafigyelés a nehezen megtanult utcai túlélési elvekre létfontosságú a bűnüldöző tisztek számára. Ez különösen vonatkozik olyan bűnüldözési műveletekre, amelyek erőszakos bűnözőkkel és veszélyes helyzetekkel járnak együtt.

A Szövetségi Nyomozó Iroda (FBI) tanulmányokat készített az utcai túléléssel kapcsolatos kérdésekről. Ezeknek a tanulmányoknak az egyik témája az olyan lövöldözéssel járó események vizsgálatával foglalkozik, amelyekben bűnüldöző alkalmazottak is részt vettek. A tanulmányok eredményeként az FBI folyamatosan változtatott és javította taktikáit az ügynökök és más bűnüldözési helyzetek kezelésével kapcsolatban.

Az utcai túlélési kiképzés első szintje alapvető bűnüldözési eljárásokkal foglalkozik. Ilyenek az alapos lőfegyveres kiképzés, a védekező taktikák oktatása, a letartóztatási eljárásra való gyakorlatok. A bűnüldöző tisztek megtanulják, hogy tisztában kell lenniük a környezettel, amelyben tevékenykednek. Azonosítaniuk kell a potenciális veszélyeket, és megfelelő taktikákat kell tervezniük, amelyekkel a különböző művelete-

ket végezhetnek. Egy FBI ügynök vagy bűnüldöző tiszt egész pályafutásán át újabb és újabb kiképzésben részesül.

Az FBI által alkalmazott utcai túlélés elsődleges alapelvei a következők: a környezet iránti éberség, információgyűjtés és elemzés, tervezés, kiképzés, alkalmazkodó képesség, létszám fölény, megfelelő kommunikáció, megfelelő felszerelés, tüzerő fölény, a bűnüldöző szervek közötti koordináció, gyorsaság, biztonság.

Az erőszakos fenyegetésre reagálva adódhat olyan szituáció, ahol a rendészeti szerv tagjának „halálós erőt” kell alkalmaznia. A halálós erő használatára vonatkozóan az FBI ügynökeinek szóló útmutatás a következő irányelvet állapította meg: „Ügynökök ne használjanak halálós erőt senki ellen sem, kivéve, ha önvédelem vagy másnak védelme miatt szükséges, feltéve, ha ők vagy valaki más halál vagy súlyos testi sérülés veszélyének van kitéve.” A halálós erő irányelve továbbá kijelenti: „ha megvalósítható, szóbeli figyelmeztetést kell adni, mielőtt a halálós erőt alkalmazzák”. Ez azt jelenti, hogy lehetőséget kell adni a bűnözőknek maguk feladására, ha lehetséges, de a szóbeli figyelmeztetés nem kötelező. Figyelmeztető lövések tilosak, mert azok ártatlan személy sérülését okozhatják. Továbbá a célzott lövés halálós legyen, ne csak megsebesítő. A sérült bűnöző ugyanis még harcképes és veszélyt jelenthet környezetére és a rendvédelmi szerv tagjára. A halálós erő nem egyenlő az úgynevezett Salvador-opcióval. A Salvador-opció azokat a titkos halálóstag jellegű akciókat jelenti, melyekre a 80-as években a salvadori polgárháborúban került sor. A Reagan-kormány akkoriban összesen egymilliárd dollárral támogatta a jobboldali salvadori rezsimit, tudva azt, hogy halálóstagokat vet be ellenfeleivel szemben. Ezen osztagok feladata abban állt, hogy a marxista gerillákat felszámolják, és vezetőiket megöljék. A tizenkét esztendő polgárháború alatt százsámra pusztultak a rezsím baloldali bírálói. A halálós erő csak ultima ratio-ként alkalmazható, amennyiben saját vagy mások élete kerül közvetlen életveszélybe.

A blokkról szóló beszámoló további részét azoknak ajánlom, akik szeretik az akciót, a fegyvereket és a taktikai egységet igénylő szituációkat. Előre bocsátom, hogy a kiképzés nem a speciális kommandók módszereibe engedett betekintést, hanem egy átlag rendőr, illetve átlag ügynök által alkalmazott technikákat villantotta fel.

Kiképzőink szlogenje „Safety and survival through training” volt, ami magyarul körülbelül annyit jelent: „Biztonság és túlélés kiképzés által”. A tréning tantermi foglalkozásokkal kezdődött. Rengeteg megtörtént esetről készült videót mutattak be. Az amerikai rendőrautókba beépítésre került egy kamera, amely videóra rögzíti a szolgálat alatt történt eseményeket. Fantasztikus volt számomra, hogy az egyes szituációk elemzése során milyen nyíltan mutatták be és vállalták fel hibáikat. Számos videó felvétel végén maguk a hibásan intézkedő rendőrök nyilatkoztak, nem szépítve hibáikat. Az egésznek volt egy olyan üzenete, hogy lásd és halld, hol hibáztam én, hogy te ne kövesd el ugyanazt a hibát. Ugyanakkor a kiképzőktől egyetlen esetben sem hangzott el pejoratív jelző a hibásan intézkedő kollégára, csupán tárgyilagosan elemezték a szituációt. Olyan jellege volt az egésznek, hogy aki dolgozik, az hibázhat, de kétszer ne kövessük el ugyanazt a hibát. (Számomra egyébként példaértékű volt az a hozzáállás, amely szinte az

egész tanfolyamot jellemezte, miszerint nem vagyunk tévedhetetlenek, sok hibát elkövetünk, de tudunk tanulni a hibáinkból.)

A tantermi foglalkozások után elérkezett a várva várt gyakorlat, irány a taktikai ház. A taktikai ház olyan épület, ahol különböző helyiségek vannak kialakítva, de ezeknek a helyiségeknek nincs teteje. A helyiségek teteje helyett trepniket készítenek, így pontosan lehet látni az egyes szobákban zajló eseményeket. Először a helyiségekben való közös mozgást gyakoroltuk, majd a behatolási technikákból kaptunk ízelítőt, végül az átvizsgálásban jeleskedtünk. Rövid tantermi foglalkozás következett a festékpatronos fegyver általános kezelésének szabályairól, és a sérüléseket elkerülő főbb biztonsági rendszabályokról. Tornatermi foglalkozás keretében a fegyver helyes tartását, és az egyéni illetve csoportos fegyveres mozgási kultúránkat csiszolhattunk. A kellemesnek tűnő testmozgás után védőfelszerelésbe öltöztünk és betáraztuk festékpatronos fegyverünket. Abból a célból, hogy átérezzük azon kollégáink lelki állapotát, akiket találat ér, egy általunk kedvelt csoporttársunkra néhány lövést leadhattunk, aki szintén hasonló szívéllyességgel viszonzta baráti gesztusunkat. Ezután a baráti eszmecsere után, különböző szituációkat kellett megoldani, ahol az ellenfél a Terror Elhárító Szolgálat munkatársai közül verbuválódott. Eszembe jutottak Szun-ce híres kínai tábornok intelmei. A nagy hadvezér szerint a győzelem feltétele a jó tervezés, és a siker következő öt lényeges elemét határozta meg:

- Az győz, aki tudja, mikor harcoljon és mikor ne harcoljon.
- Az győz, aki tudja, hogy kell bánni nála erősebb illetve gyengébb erőkkel.
- Az győz, akinek a hadseregét ugyanaz a szellem hatja át az elsőtől az utolsó emberig.
- Az győz, aki felkészül, majd vár, hogy az ellenségét felkészületlenül érje.
- Az győz, akinek van katonai ereje, és akinek a dolgába nem avatkozik bele az uralkodó.

Csoportom talán csak az utolsó feltételnek felelt meg, ebből következően rájöttem, hogy nem a sikerekben leggazdagabb napom lesz az a nap.

Érdekes érzés ilyen akciókat végrehajtani. A másodpercek tötrésze alatt döntéseket kell hozni, ráadásul minden pillanatban mi magunk is célpontok lehetünk. A helyzetek kialakításánál különleges figyelmet fordítottak arra, hogy a felszámolók (vagyis mi) még véletlenül se jöhessenek ki jól az adott szituációból. Az első tűzharc után feloldódtak a gátlások és a feltartott kézzel, hirtelen elénk lépő fegyvertelen célszemély 14-15 találatot kapott. Késő délutánra megállapítottuk a végső konklúziót, ilyen kevés gyakorlással az életben maradtak komoly hányada katonai bíróság elé került volna. A búcsú gyakorlati feladat egy robbantásra készülő terrorista csoport felszámolása volt – komplett nyomozati cselekményekkel (megfigyelés, lehallgatás, követés, kihallgatás stb.) fűszerezve. A terrorista csoport tagjait a Rendőrtiszti Főiskola hallgatói adták. A végső rajtaütés is jól sikerült, kellő bizonyítékot gyűjtöttünk, és az elkövetőket is egytől-egyig elfogtuk. Bár külső szakértők szerint egy kicsit rontotta az összehatást, hogy az ominózus bomba a rajtaütés során felrobbant. Mindenesetre üde színfolt volt ez a gyakorlati képzés a nyolc órás tantermi foglalkozások után.

Kilencedik blokk: Harc a szervezett bűnözés ellen

Nagyon frappánsak az amerikai definíciók. Rövidek és lényegre török. Nézzünk a szervezett bűnözés vonatkozásában néhány példát: „A szervezett bűnözés olyan strukturált vállalkozás, amely illegális termékekkel vagy szolgáltatásokkal üzérkedik”. De meglehet így is fogalmazni: „A szervezett bűnözés folytatólagos, öfenntartó bűnös összeesküvés, amelyet a félelem és a korrupció táplál, s amelyet a mohóság motivál”. Az amerikai országos stratégia szerint a szervezett bűnözés elleni harc célja: „Felszámolni a főbb hazai és nemzetközi szervezett bűnözői vállalkozásokat és kábítószer-kereskedőket, amelyek jelentős veszélyt jelentenek az amerikai társadalomra”.

Ebben a blokkban a különböző bünszövetkezetekről kaptunk tájékoztatást, a La Cosa Nostra-tól kezdve a Triádokon keresztül a különböző kolumbiai kartellekig. Hihetetlennek tűnt az a rengeteg információ, amelyekkel amerikai kollégáink rendelkeznek a felsorolt szervezetekről, ugyanakkor az is kiderült, hogy mennyire szélmalomharcnak tűnik az ellenük folyó harc. Képletesen szólva: ahogy levágják a sárkány egyik fejét, hét új nő helyette.

Az igazságügyi minisztérium különböző irányelveket dolgozott ki az egyének és szervezetek bűnügyi nyomozásaira vonatkozóan. Ezek az irányelvek magukba foglalják az igazságügy-miniszter előzőleg életbe léptetett belföldi biztonsági nyomozásokra vonatkozó irányelveit, továbbá útmutatást nyújtanak az FBI által végzett bűncselekményekkel kapcsolatos nyomozást illetően. Minden bűncselekménnyel kapcsolatos tevékenység nyomozása egy vagy több irányelv szerint végzendő. Az irányelvek első csoportja olyan nyomozásokat szabályoz, amelyeket szövetségi törvénysértések kiderítésére, megelőzése és bűnvád alá helyezés érdekében végeznek. Az irányelvek másik csoportja olyan bűnügyi hírszerző nyomozásokat érint, amelyeket információ-szerzés céljából végeznek vállalkozásokkal kapcsolatban, ahol zsaroló bandák erőszakot, zsarolást vagy nyilvános korrupciós tevékenységet folytatnak. Az irányelvek harmadik csoportja azokat a bűnügyi hírszerző nyomozásokat szabályozza, ahol az országos biztonságot veszélyeztető tevékenységeket kutatják.

A szervezett bűnözők vállalkozásai elleni harcban a nyomozók nagy segítségére lehet a szervezett bűnözők által befolyásolt és korrump szervezetekről szóló törvény, a RICO (ld. USA törvénykönyv 18. kötet 1962. szakasza). A RICO – Racketeer Influenced Corrupt Organization – több mint negyven állami és szövetségi szervezett bűnözői büntettet azonosít.

A hátralévő részben a fedett nyomozásokból kaptunk ízelítőt. A fedésben történő módszerek alkalmazása – beleértve saját üzleti vállalkozások működtetését is – alapvetően fontos a fehérgalléros bűnözés, a politikai megvesztegetés, a terrorizmus, a szervezett bűnözés, a kábítószerrel kapcsolatos ügyek és egyéb kiemelt területek feltárásában, illetve nyomozásában. Ezeknek a módszereknek az alkalmazása azonban gondos megfontolást és fokozott figyelmet igényel, mivel időnként olyan személyekkel is szükségessé tesz bizonyos fokú együttműködést, akiknek az indítéka és viselkedése megkérdőjelezhető. A halottakat nem kismértékben tette hitelessé előadóink személye. Volt köztük olyan kolléga, aki másfél évig dolgozott fedésben. Bizonyára érdekes munka, de

én egy percig sem vállalnám. A kolléga elmondta, hogy a másfél éves bevetése után a cég szervezésében egy több hónapos tanfolyamon kellett részt vennie, amely visszailleszkedését volt hivatott elősegíteni.

A beszámolók után önként jelentkező társaink különböző fedett szituációkban (kritikus döntéshozatali gyakorlatokban) csillogtathatták képességeiket. A gyakorlatok természetesen rögzítésre kerültek, majd közös vetítés és értékelés következett. A szituációk tanulságosak voltak, hiszen nyilvánvalóvá vált előttünk, hogy a legapróbb hibáért, elszólásért az ügynök az életével fizethet.

Tizedik blokk: Vámügyi eljárások

Az Amerikai Egyesült Államokban 316 határátkelőhely található, és körülbelül 22 határőrizettel foglalkozó szerv van. Ezek a szervek szintén a Védelmi Minisztérium (Department of Homeland Security) alárendeltségében működnek. Arzenáljukban megtalálhatók a legmodernebb technikai eszközök (pl. egy egész kamiont vagy konténert átvilágító berendezés) ugyanúgy, mint a hagyományos módszerek (hírszerzés, közvetlen megfigyelések). A csempészek módszerei is finomodnak, azon kívül földön, vízen, levegőben többszörös variációs lehetőségük van. Mexikóból például többször kíséreltek már meg föld alatt kábítószert, embereket vagy éppen fegyvert csempészni az USA-ba. Az Államokban van egy úgynevezett „24 órás szabály”, amely jelentősen segíti a határrendészeti szervek munkáját. Ez azt jelenti, hogy minden USA-ba szállítandó árut huszonnégy órával a beszállítás előtt adminisztrálni kell.

A továbbiakban megtörtént esetek képeit láthattuk a kivetítőn. Hihetetlen az emberi fantázia. Volt olyan felvétel, ahol a gépkocsi műszerfalában, illetve a vezető melletti ülésbe bevarrva próbáltak élő embereket átcsempészni a határon. Az előadó elmondta, hogy általában különböző anomáliákat keresnek. Az embert-járművet-úticélt egységben szemlélik. Ha bármi gyanút észlelnek, tételes vizsgálatot tartanak. A nagyságrendet tekintve az Államok területére kilencmillió konténer érkezik évente. Bemutattak egy olyan felvételt, amely tanúsága szerint egy húszfős kínai csoportot négy héten keresztül szállítottak egy lezárt, preparált konténerben. Az út végén a csoport két tagja megfulladt.

Tizenegyedik blokk: Lőfegyverek és robbanószerkek

A Szeszecsisalokat, Dohánytermékeket és Lőfegyvereket Ellenőrző Hatóság (ATF) az Egyesült Államok Pénzügyminisztériumához csatolt különleges hatáskörrel rendelkező szerv, melynek sajátos feladatai közé tartozik az erőszakos cselekmények csökkentése, a felügyelete alá tartozó termékekre kivetett adók beszedése és a lakosság védelme. Az USA Külügyminisztériumán belül működő Nemzetközi Bűnügyi Igazságszolgálati Irodával és a szövetségi rendészeti szervekkel együtt kialakított partnerségi kapcsolat keretén belül, az ATF közös kiképzési tanfolyamot szervez külföldi kormányok számára, akikkel megosztja politikai nézeteit, módszereit, ismeretanyagát és technikai szaktudását. A partneri kapcsolatokhoz fűződő erőfeszítések körébe tartozik, hogy nagy szaktudással, eltökéltséggel és tapasztalattal rendelkező ATF oktatók, átfogó és informatív előadások

kat tartanak kelet-közép-európai országok középszintű rendészeti vezetőinek. Az érintett témakörök között az illegális lőfegyver kereskedelem, a robbantásokat követő nyomozási módszerek és a galerik elleni küzdelemre való kiképzés szintűgy megtalálható.

A témával kapcsolatos előadások nem csak látványelemekkel voltak tele, hanem egyben érdekes és hasznos információkat tartalmaztak. A lőfegyverrel kapcsolatos prezentáció során az Egyesült Államokban státuszszimbólumnak számító fegyverek (Magnum, Desert Eagle) mellett a különböző elkobzott fegyvereket vehettünk kézbe, és kaptunk részletes tájékoztatót alkalmazásukról. Tanáraink a téma speciális szakértői voltak, nagy részük ma is aktívan dolgozó különleges ügynök.

A prezentáció során a különféle robbanóanyagok hatásai, és a valóságos helyszíneken bekövetkezett pusztító hatásuk nyomai sokkolták a hallgatókat. Magunkhoz sem tértünk a látottak hatása alól, máris a kezünkbe foghattuk a különböző robbanóanyagokat, illetve – mint később kiderült – azoknak az eredetire a megtévesztésig hasonló másolatait. A továbbiakban a robbantások helyszínein dolgozó helyszínelők munkájába kaptunk betekintést.

Az előadás a gyakorlati foglalkozáson érte el tetőpontját. Az eddig elméletben tanultakat a gyakorlatban kamatoztathattuk. Csoportunkkal egy külön tanterembe mentünk, ahol egy zsáknyi, a robbantási-helyszínen begyűjtött törmeléket kaptunk. Feladatunk viszonylag egyszerű volt, azt kellett megállapítanunk, hogy milyen robbanóanyag, milyen detonátorral, milyen használati tárgynak álcázva robbant fel. Hihetetlen volt számomra, hogy aránylag kevés oktatással, a helyszínen talált nyomok szakirányú vizsgálatával mennyi információra lehet szertenni. A helyszín gumikesztyűs vallatása után a csoportvezetők beszámolót tartottak a következtetésekről, majd az oktatók körbe adták a valójában felrobbantott eszközök élethű másolatait. Összegzőképpen megállapítottuk, bombákat sokféleképpen lehet összeállítani, telepíteni és elhelyezni. Azonban egy „tipikus” bombához hasonlító robbanószerkezettel nagy valószínűséggel sohasem fogunk találkozni. A robbanószerkezetek egyetlen közös nevezője, a kivitelezés és a cél szempontjából, a robbanás kiváltása. A foglalkozás – a profi előadók jóvoltából – nagyon látványos és tanulságos volt.

Tizenkettedik blokk: Terrorizmus-elhárítás

Kofi Annan ENSZ főtitkár szerint a terrorizmus olyan globális veszély, amelyre semmilyen körülmények között nem lehet indok. Senkinek sincs joga ahhoz, hogy ártatlan civileket öljön. A terror alkalmazása bármely ügy érdekében csak bemocskolja azt, és ezáltal az ügyre nézve is káros.

Az Egyesült Államok kormánya a következő definíciót alkalmazza a terrorizmussal kapcsolatban: A terrorizmus előre megfontolt szándékú, politikai indíttatású erőszak elkövetése szubnacionális vagy titkos megbízott által civil célpont ellen, rendszerint egy adott közönség (általában a legitim kormányzat) befolyásolása céljával. Az Egyesült Államok terrorizmussal kapcsolatos álláspontja négy pilléren nyugszik:

- Nem tesz engedményeket terroristáknak, nem egyezkedik terroristákkal, és nem enged zsarolásuknak.

- A terroristákat bűnözőkként kezelik, agresszíven üldözik, bíróság elé állítják őket bűneikért és a törvény rendelkezéseit alkalmazzák cselekményükre.
- A terrorizmust anyagilag és erkölcsileg támogató államokat gazdasági, diplomáciai, illetve politikai szankciókkal elszigetelik, és más államokat is hasonló magatartásra ösztönöznek.
- Az Egyesült Államok az együttműködő és segítséget igénylő országok terror-elhárítási lehetőségeit támogatja.

Az Amerikai Egyesült Államok a törvényes rendet tartja szem előtt a terroristák kezelésénél. A gyakorlati rendvédelmi munka és az értesülések megosztása erős szerepet játszik a terrorizmus elleni küzdelemben. Az Egyesült Államok elősegíti az értesülések megosztását, és a figyelendők listájának körözését bármely együttműködő kormánnyal. Arra ösztönzik a kormányokat, hogy a terroristákat név szerint azonosítsák, tudják meg céljaikat, ismerjék meg ideológiájukat, derítsék fel anyagi támogatóikat és a bekövetkező akciók terveit. A rendvédelmi szakembereket a terroristák elfogására és bíróság elé állítására ösztönzik. A bíróság elé állítást, a bűnjelek cseréjét és a kiadatást szabályozó törvényeket gyakrabban kell alkalmazni a terroristák megbüntetése érdekében. Folyamatos nemzetközi együttműködés és a gyakorlati rendvédelmi munka jelenti a terrorizmus fenyegetése elleni küzdelem kulcsát.

Sun Tsu A háború művészete című könyvében azt írja, hogy a katonai stratégiák több mint 2000 éve tisztában vannak azzal a közhellyel, hogy fegyveres konfliktus anyagi alapok nélkül nem indítható. A világ rendvédelmi szervezeteinek folyamatos, állandóan változó kihívásokkal kell szembenézniük a terrorizmus elleni küzdelem során. Ennek következtében rákényszerülnek gyér forrásaik átszervezésére, és különböző módszerekkel új információkat keresnek terroristákról, továbbá készülő terrorcselekményekről.

Nagyon fontos lehetőség a terrorizmus elleni küzdelemben a közösség, vagyis az egyes állampolgárok bevonása. Mindnyájan tudjuk, hogy a terroristák gyakran férköznek be közösségeinkbe, különféle okokból. Céljaik a potenciális célpontok kiválasztásától, a konkrét helyekről vagy létesítményekről való információgyűjtésen keresztül, az alvó sejtek forrásgyűjtési célú fenntartásáig terjedhetnek. A rendvédelmi szervek nem lehetnek állandóan jelen mindenütt. Ezért a rendvédelmi szerveknek jobban fel kellene használniuk az állampolgárok segítségét a terrorizmus elleni küzdelem proaktív forrásaként. A nemzetközi terrorizmus általi fenyegetettség még sokáig nem tűnik el világszerte. Erre tekintettel a rendvédelmi szervezeteknek olyan átfogó tervet kell készíteni és végrehajtani, amely fenntartja a társadalom tudatosságát és a polgárok közötti együttműködést ezen a téren.

A nemzetközi terrorizmusra adott XXI. századi válaszhoz nagyon sok ország együttműködésére van szükség. Csak így lehet hatékonyan védelmezni az állampolgárokat, és csak így lehet igazságot szolgáltatni. Ennek megfelelően kötelező érvényű az ilyen erőfeszítések összehangolása, akár világméretű szövetség kezdeményezéséről, akár egy nemzeti projektről legyen szó.

A változás állandó és a változtatás elkerülhetetlen. A terrorizmus világméretű cselekményei hatalmas változást indítottak el a rendvédelmi szakmán belül világszerte. A

terrorizmushoz kapcsolható támadások lehetősége iránti fokozott éberség nagyobb figyelmet irányított arra, ami azelőtt rutinfeladatnak számított. Egy jelentős változás történt a rendvédelmi szakmában, mégpedig az információ megosztásra való hajlandóság. A levont tanulságok is az értesülések megosztását diktálják.

Tizenharmadik blokk: A pénzhamisítás trendje, nyomozásának alapelvei

Az Egyesült Államok Titkosszolgálatának (U.S. Secret Service) két főfeladata van. Az egyik az Amerikai Egyesült Államok mindenkori elnökének védelme. A másik a pénzhamisítás elleni harc. Bár európai szemmel furcsának tűnhet, hogy egy szervezet két ilyen egymással köszönő viszonyban sem lévő feladatot lásson el, de a megoldás itt is, mint sok esetben, a tradíciókban rejlik. Az Amerikai Egyesült Államokban 1863-ban bevezették a nemzeti valutát. Ettől az intézkedéstől többek között azt várták, hogy megoldja a hamisításból adódó problémákat. A nemzeti valuta hamisítása azonban olyan méreteket öltött, hogy kormányzati intézkedések váltak szükségessé. A hamisítások megszüntetésére 1865. július 5-én létrehozták az Egyesült Államok Titkosszolgálatát. Bár a hamisítás jelentősen visszaszorult a Titkosszolgálat felállítását követően, ez a bűncselekmény napjainkban is potenciális veszélyt jelent a nemzetgazdaságra és a polgárokra nézve.

A hamisítási módszerek továbbfejlődtek az évek folyamán a hagyományos, bizonyos készségeket igénylő ofset-nyomatástól a színes fénymásolók használatáig, illetve a komoly számítástechnikai ismereteket igénylő eljárásokig. A Titkos Szolgálatnak egyre nagyobb fejtörést okoz, hogy a mai hamisítók már alapszintű, illetve a közoktatásban szerzett ismereteket birtokában is képesek hamis pénzt előállítani. Az előállítás eszközei könnyebben elérhetőek, a technikai eszközök egyre tökéletesebbek lesznek, a technológiai eljárások pedig a lakosság egyre szélesebb körében ismertté válnak. Tovább árnyalja a képet az az időnként felmerülő gyanú, amely szerint egyes tökéletesnek tűnő hamisítványok mögött idegen állam speciális szervei állhatnak. A Szolgálat a zéró tolerancia elvének szem előtt tartásával keményen fellép a pénzhamisítási ügyekben. Emellett legalább ilyen fontosnak tartják az állampolgárok bevonását a hamisítók elleni harcban. Ha az állampolgárok jobban megismerik az Egyesült Államok pénzeit és megvizsgálják a kapott pénzt, a hamisítók mozgásteret csökkenthet. Mottójuk szerint a bankjegyek vizsgálatánál a „különbségeket keresd, ne a hasonlóságot”. Ez a mottó a mi – egyébként roppant gyakorlatias – oktatásunkra is rányomta bélyegét. Igazi és különböző eljárással készült hamis bankjegyeket osztottak ki a vizsgálatukra alkalmas eszközökkel együtt. Összehasonlító elemzési feladatokat kaptunk, majd közösen összefoglaltuk a megállapításokat, és levontuk a konzekvenciákat.

A blokk második részében az elnöki védelemhez kapcsolódó taktikai eljárásokból és az alkalmazott technikai eszközökről kaptunk érintőleges tájékoztatást. Ez a téma nagyon népszerű volt a hallgatóság körében, bár tegyük hozzá: a diskurzust beárnyékolta az a tény, hogy az ezzel kapcsolatos információk nagy része még az ilyen kollegiális

légkörben sem publikus. Az előadók így nem csak szakértelmükről adtak tanúbizonyítást, hanem diplomáciai érzékből is jelesre vizsgáltak.

Tizennegyedik blokk: Rendvédelmi etika

E témában nagyon fontos az alapfogalmak meghatározása, s hogy egy bizonyos fogalom alatt ugyanazt értsük. Az etika egyfajta megközelítés szerint az emberi magatartás vizsgálata és filozófiája, amely a helyes és a helytelen meghatározására helyezi a hangsúlyt. Oktatónk szerint fontos felismerni a rendvédelmi kultúra olyan irányú stresszhatásait, amelyek egy etikus személynél etikátlan cselekedetekhez vezethetnek, olyan cselekedetekhez, amelyekről az illető személy tudja, hogy helytelenek. Az ilyen esetek előfordulásának megakadályozását előtérbe kell helyezni. A probléma tehát nem a helyes cselekedet meghatározása, hanem annak véghezvitele. Örlődés aközött, amit tenni akarunk, és amit helyesnek tartunk. Néha a legnehezebb feladatok a legegyszerűbbek. Feladatuk során a rendvédelemben dolgozók sok dilemmával kerülnek szembe. Ezek a dilemmák válaszütra kényszerítik a szervezeti tagot akkor, amikor erkölcsi felelőssége ütközik a benne rejlő más, pozitív értékekkel. A vizsgálatok három klasszikus rendvédelmi dilemmát tártak fel. A három dilemma a következő:

- az igazság és az igazságtétel szembeállítása,
- a helyes eljárás és a bűnözés visszaszorításának szembeállítása,
- a becsületesség és a lojalitás szembeállítása.

Az igazság és az igazságtétel szembeállítása akkor merül fel, amikor a kolléga szerint fontosabb a bűnözők elítélése, mint az igazsághú tanúszkodás. A második problémakör abból az előírásból adódik, hogy a hivatásos állomány tagjának be kell tartania bizonyos törvényeket a bűnözők tevékenységének vizsgálatakor. Ezek a törvények esetleg ténylegesen akadályozhatják a vizsgálatot, és visszavethetik az intézkedőnek a bűnözés visszaszorítására irányuló szándékát. Egyes esetekben a szervezet tagja kísértést érezhet a törvények áthágására a bűncselekmények megakadályozása és a bűnözés visszaszorítása érdekében (jogtalan erőszak, hatalommal való visszaélés). A harmadik dilemma, a becsületesség és a lojalitás szembeállítása akkor merül fel, amikor a kollégának egy társa iránti lojalitás árán kell őszintének lenni a rendvédelmi szervezethez és az igazságszolgáltatási rendszerhez.

1992 júliusában a New Yorki rendőrkapitányságon tapasztalható rendőri korrupció jellegének, mértékének és okainak kivizsgálására, valamint a kapitányság korrupció megelőzési jogkörének és képességének vizsgálatára létre hozták a Mollen-bizottságot. Huszonkét hónap múlva a Mollen-bizottság feltárta, hogy a korrupció a következők miatt virágzott:

- alkalom és kapzsiság,
- olyan rendőri kultúra, amely a lojalitást a feddhetetlenség elé helyezi,
- a becsületes rendőrök félnek a korrupció jelentésének következményeitől,
- szemet hunyó felettések, akik a korrupciós botrány következményeitől jobban félnek, mint magától a korrupciótól.

A korrupció a rendvédelmi szervezetek vonatkozásában a rendvédelmi jogkörrel való visszaélést jelenti, amelyet nyereségvágyból követnek el. Oktatóink fontos tartották meghúzni a határvonalat az apró hálaajándék elfogadása és az ajándékozás mint korrupciós cselekmény között. Álláspontjuk szerint az ajándék, vesztegetéssé vagy korrupciós cselekménnyé az elfogadás okától, illetve indokától válik. Kutatásaik alapján a korrupcióhoz vezető tényezők a teljesség igénye nélkül a következők lehetnek:

- cinizmus,
- alkalom, szükség, függőség,
- nem megfelelő újoncfelvétel és képzés,
- politikai beavatkozás,
- a rendvédelem és a nyilvánosság elszigetelődése egymástól,
- alacsony fizetés,
- tisztességtelen felettesek és rendőrtársak.

Az FBI a következő háromlépéses megközelítést alkalmazza:

- csak olyan személyeket vesznek fel, akik nem hajlamosak a korrupcióra és az etikátlan magatartásra,
- a felvett személyeket folyamatosan oktatásban részesítik, hogy megértsék velük a személyes etika és felelősség fontosságát,
- a korrupciós esetek és az etikátlan magatartás azonnali, tisztességes és határozott kivizsgálása.

Az FBI képzési modellbe beletartozik az etika elméletének, ennek a rendvédelemre való alkalmazásának, valamint a felelőségre vonhatóságnak az oktatása, illetve az etikai szabályok és a szabályszegés következményeinek ismertetése.

Tizenötödik blokk: Hasadóanyagok csempészete

A nukleáris csempészettel kapcsolatos kérdéskört az Egyesült Államok csúcsmisztériuma, a Belbiztonsági Minisztérium (Department of Homeland Security) koordinálja egy Nukleáris Felmérési Program (Nuclear Assessment Program) keretében. A program egyedülálló országos lehetőség a nukleáris bűnözés és a terrorizmus elleni harcban. A programnak három főpillére van. Az első a nukleáris és radiológiai fenyegetések felmérése, a második az illegális kereskedelem elemzése, a harmadik pedig a műszaki segélynyújtás. A három pillérben megfogalmazott feladatok ellátásához bőséges erőforrások állnak rendelkezésre (koordináló központ, képzett felmérők, speciális elemzési technikák, adatbázisok stb.)

Tanfolyamunkon slágerkérdésnek számítotnak a leszerelt orosz atomfegyverekkel kapcsolatos állítólagos visszaélések. Az előadó szerint a program kielégítő választ adott ezekre a kérdésekre. Álláspontja értelmében tévesek azok az információk, melyek szerint orosz szervezett bűnözők, csecsen lázadók vagy éppen terrorszervezetek, illetve terroristák birtokában leszerelt orosz atomfegyverek lennének. A program megállapítása szerint a nukleáris feketepiacon a csalások dominálnak, vagyis a fegyverben felhasználható nukleáris anyagok illegális kereskedelme nem bizonyított. A hivatalos álláspont szerint aggodnivaló az Oroszországban, Pakisztánban, Indiában, illetve a „nukleáris

klub” jövőbeli tagországaiiban lévő az atomfegyver-készletek biztonságával kapcsolatban van.

Összegzés

A Rendőrtiszti Főiskola Büntetés-végrehajtási Tanszéke oktatójaként a tanfolyamom szerzett benyomásaimat büntetés-végrehajtási szakemberi minőségemen kívül, tanári mivoltom is befolyásolta. Azok az eszközök, módszerek, amelyek a jobb megértést, a látványosabb oktatást, az elméleti ismeretek gyakorlatba történő legegyszerűbb átültetését segíthetik, szinte minden oktatási blokkban megtalálhatók voltak. Nem tudom milyen módon történt az előadók kiválasztása, de a többségükben aktív ügynökként dolgozó oktatók a legprofibb tanárokat megszegyenítő teljesítményt nyújtottak.

Szinte minden blokk a következő szisztéma alapján épült fel. Az előadók rövid, de személyes jellegű tájékoztatót adtak eddigi pályafutásukról, családi helyzetükről. Az előadások anyaga kivétel nélkül Microsoft Power Point prezentációban került megjelenítésre. Az elkészített tananyag első része írásos formában készült, amelyet különböző diagrammok tettek még szemléletesebbé. A második rész különböző képekből, illetve videó klipekből állt össze. A hallgatói fáradtságot vicceséssel, vagy tréfás videó bejátszásokkal oldották. Minden oktatási blokk első napján, a tanítási idő végén az előadók vendégül látták a büfében a hallgatókat. Ez szinte minden alkalommal egy kötetlen beszélgetésre adott lehetőséget. Az órákat egyébként nem a frontális jellegű (aktív tanár, passzív hallgatók) oktatás uralta. Az előadók szinte minden tevékenységét átítatta az interaktivitás. Az oktatási blokkok tehát rövid elméleti alapozással kezdődtek, majd látványos kép- vagy filmanyagokkal folytatódtak. Ezután gyakorlati feladatmegoldások következtek. A feladatok végrehajtása általában csoportosan történt. Legvégül közös értékelésre, megbeszélésre került sor.

A tanfolyam során a következő alapszabályok voltak érvényben, amelyeket minden csoportfoglalkozáson be kellett tartani:

- egyszerre egy ember beszéljen,
- ne kalandozzunk el a témától,
- kerüljük a hosszadalmas, elhúzott magyarázatokat,
- rossz ötlet nincs,
- tartsuk be a napirendet,
- a foglalkozás vezetője semleges,
- a vitatható információt fel kell jegyezni a „parkolótáblára”,
- a helyesírás nem számít,
- az elsődleges döntéshozatali módszer a csoport egyetértése,
- ha nincs egyetértés, szavazást kell tartani.

Az előadók a megszólított hallgatók felvetéseit, kérdéseit feltűnő érdeklődéssel hallgatták végig. Szinte állandó formulának tűnt részükről az „Ilyen jó kérdéssel/felvetéssel eddig még nem találkoztam” felvezetés. Az előadók részéről szinte állandó igény volt a hallgatói aktivitásra, amely szerintük a sok kérdésben csúcsosodik ki. Talán nekik is az a történet jutott eszükbe, amikor Albert Einsteintől egyszer megkérdezte vala-

ki, hogy szerintem miért pont ő volt az, aki kidolgozta a relativitás-elméletet. Einstein a következőket válaszolta: „Azért, mert a normális emberek soha nem szánnak időt arra, hogy elgondolkozzanak azon, hogy hogyan kérdezzenek. Úgy tűnik, mindig készpénznek veszik a dolgokat, és mindenről feltételezik, hogy igaz. Én kérdéseket tettem fel egészen addig, amíg eljutottam a jó kérdésekig, és így már kibogoztam a dolgokat. Ha az ember tudja, mely kérdéseket tegye fel, akkor a választ is megtalálja. Így én a többi, normális képességű emberhez képest mélyebbre tudtam hatolni a problémákban”.

Egyébként minden feladatmegoldást számunkra mértéktelennek tűnő dicséréthalmaz követett. Ezen sokat gondolkodtam, és arra a megállapításra jutottam, hogy összességében jó ez a módszer. Egy olyan oktatási rendszerben, ahol a gyermek egész kiskorától azt hallja, hogy te milyen okos, szép, ügyes stb. vagy, egész másképpen szocializálódik, mint aki azt kapja, hogy te milyen buta vagy, ezt is elszúrta stb. Elnéztem oktatóink egészséges önbizalomról tanúskodó egyéniségét, majd a rendvédelmi szerveknél dolgozó kollégáimra gondoltam. Az összehasonlításban nem minden esetben éreztem párhuzamot, és ekkor úgy éreztem, eddigi tanári munkásságom átértékelésre szorul. Továbbá érdekes volt az is számomra, hogy az előadók aránylag hosszú szolgálati viszonyuk után is milyen lelkesen és átéléssel tudtak beszélni munkájukról. Úgy gondolom, ezen a területen is sokat tanulhatunk tengerentúli kollégáinktól.

A tanfolyam tananyagával szinte egyforma hangsúllyal esett latba a csapatépítés fontossága. Engem kissé zavart ennek a kérdéskörnek az előtérbe helyezése. A tanfolyam bentlakásos elhelyezésétől kezdve, az oktatás során a gyakorlati foglalkozások csoportos megoldásán keresztül, a szabadidő közös eltöltéséig (hétvégenként közös kirándulások, nemzeti estek) mindent ennek az összekovácsolásnak a jegyében történt. Igaz viszont, hogy akiknek közös a múltja, közös lehet a jövője is. Az Egyesült Államokban 17000 rendőrségi munkával foglalkozó aleggység van. Ilyen szinten együttműködés nélkül elképzelhetetlen hatékony munkavégzés. A 2001-es események felértékeltek ennek a kérdésnek a fontosságát. 2001 előtt előfordult, hogy a FBI és a CIA között nem volt információáramlás. Vannak olyan vélemények, amelyek szerint „9/11” elkerülhető lett volna, ha a különböző rendvédelmi szervek rivalizálás és információ-visszatartás helyett az együttműködést választják. Nos a szeptemberi események után nincs ilyen probléma. Tetszett az a megoldás, amely szerint egyes rendvédelmi szervek, más rendvédelmi szervhez vezényelnek meghatározott időre kollégákat. Féléves, egyéves vezénylés során kialakult kapcsolatok később jól működhetnek hivatalos megkeresés nélkül. Amerikai filmekben sokszor látni az információszerezésnek azt a módját, amikor a főszereplő egyik kollégája felhívja egy ismerősét egy másik rendvédelmi szervezetnél, és információkat kér. Nos, állítólag ez sokszor a valóságban is így működik. Például az ILEA-képzés talán nem is kicsit erről szól. Nyolc hét alatt a közös munkában és szórakozásban összekovácsolódik a társaság, és a későbbi mindennapos taposómalomban a baráti ismeretség gyorsabb eredményt hozhat, mint a hivatalos út.

A következő megállapítás számomra nem kevésbé volt elgondolkodtató. A munkájuk során amerikai kollégáink szintén követnek el hibákat, de erről őszintén és nyíltan beszélnek. Számunkra nem a hibát elkövető személye a fontos, hanem a hibából levon-

ható tanulságok. Az egyes kudarcokat hosszasan elemzik, vizsgálják és a megállapított tanulságokat, kvintesszenciákat, az egyszerű ember szintjén megfogalmazva közkincs-csé teszik az oktatásban, képzésben.

Sokan kérdezték a tanfolyam megkezdése előtt, hogy egy büntetés-végrehajtási dolgozónak miért van szüksége egy ilyen rendőr központú képzésre. Remélem, hogy az egyes blokkok leírása során sikerült felvillantanom azokat az apró tanulságokat, megállapításokat, amelyek a mindennapos munkánk színvonalát emelhetik. Ennél fontosabbnak tartom azonban a képzés azon jellegét, amely nemzetközi tendenciákra koncentrálnó interaktív tanulási lehetőséget biztosít a rendvédelemben dolgozók számára. Számomra gyakran lényegesebb egy oktatás szemléletmódja, mint az ismereteken keresztül közvetített hatása. Egy dolog számomra biztos: a nyolc hét után másképpen tekintek az amerikai emberekre, a nemzetközi és nemzeti társszerveknél dolgozó kollégákra, a büntetés-végrehajtási és tanári munkámra. Remélem, hogy a tanultak nagy részét – legyen az szemléletmód vagy ismeret – át tudom adni a jövő büntetés-végrehajtási tisztjeinek.